

7. ágúst 2019

Efni: Umsögn Hagsmunasamtaka heimilanna um mál nr. S-180/2019 í samráðsgátt stjórnvalda

Drög að frumvarpi til laga um Stuðningssjóð íslenskra námsmanna

Með frumvarpi þessu er lagt til að heiti Lánasjóðs íslenskra námsmanna verði breytt í Stuðningssjóð íslenskra námsmanna. Við nánar skoðun kemur þó í ljós að í frumvarpinu er samt sem áður gert ráð fyrir því að lánveitingar verði meginþátturinn í starfsemi sjóðsins. Heitið sem er lagt til endurspeglar því efni málsins ekkert betur en núverandi heiti sjóðsins og er sú breyting því óþörf.

Hagsmunasamtök heimilanna vísa til umsagnar Stúdentaráðs Háskóla Íslands um frumvarpsdrögin og taka undir flest sem þar kemur fram, sérstaklega varðandi ákvæði þeirra um vaxtakjör námslána. Hér á eftir verður nánar fjallað um þau og önnur atriði sem samtökin gera athugasemdir við.

1. Lánakjör og skilmálar

Núverandi lánakjör námslána eru þannig að þau eru verðtryggð með 1% vöxtum. Samkvæmt gildandi lögum geta vextirnir verið breytilegir en þó aldrei nema að hámarki 3%. Með hinu nýja frumvarpi er lagt til að þetta hámark verði afnumið og þess í stað bjóðist námsmönnum að taka verðtryggð eða svokölluð óverðtryggð lán, með breytilegum vöxtum sem byggja á vaxtakjörum sem ríkissjóði bjóðast á markaði ásamt föstu vaxtaálagi sem skuli taka mið af væntum afföllum af endurgreiðslu námslána. Samtökin leggja þann skilning í þetta orðalag að vaxtaálagið hljóti því að vera fastákveðið við það sem gildi á þeim degi sem skuldbindingin tók gildi, enda sé óheimilt að breyta því eftir á, sbr. ákvæði laga um neytendalán nr. 33/2013. Á móti þessu kemur fram að námsmaður sem lýkur námi innan árs eftir lágmarksnáms tíma geti fengið 30% af námsláninu fellt niður við námslok.

Í umsögn Stúdentaráðs kemur m.a. fram að samkvæmt forsendum frumvarpsins yrðu vextir líklegast um 1,5% af verðtryggðum og 4,5% af óverðtryggðum námslánnum miðað við núverandi markaðskjör. Réttilega er bent á að þessir vextir séu nú í sögulegu lágmarki og áhættuna af því að þeir geti hækkað sé með frumvarpinu ætlað að leggja á komandi kynslóðir námsmanna. Spörin hræða í þessum efnum því sögulega hafa vextir og verðtrygging oft tekið miklum sveiflum hér á landi.

Hagsmunasamtök heimilanna gjalda varhug við því að markaðsvæða lánakjör námslána án þess að takmarka áhættu námsmanna með einhverjum hætti. Með því að velta áhættu markaðsvaxta yfir á námsmenn er hættu á að endanleg kjör þeirra skerðist. Þá eru ákvæði um viðbrögð við hækkuðum vaxta yfir tilgreind viðmið óljós og veita lántakendum í raun enga tryggingu. Ekki þarf að verða nema eitt efnahagslegt áfall á lánstímanum til að keyra verðbólgu og vexti upp í tugi prósentu eins og hefur gerst á þessari öld. Enginn samanburður á lánskjörum samkvæmt frumvarpinu og gildandi lögum kemur fram í greinargerð með frumvarpinu, en að því verður nánar vikið hér á eftir.

Stóra spurningin sem námsmenn hljóta að spyrja sig er hvort lánskjör samkvæmt frumvarpinu verði í raun hagstæðari en áður, jafnvel með 30% niðurfellingu og hversu mikil hækkun vaxta geti étið hana upp. Samkvæmt útreikningum Hagsmunasamtaka heimilanna þyrftu vextir verðtryggðra lána ekki að hækka nema örlítið yfir 3% og óverðtryggðra yfir 6,75% til þess að ívilnunin yrði að engu hjá þeim sem á annað borð fengu hana. Slíkt vaxtastig er innan þeirra 4% og 9% vikmarka sem vextir þyrftu að fara yfir til að útheimta inngríp af hálfu ráðherra samkvæmt 18.-19. gr. frumvarpsins og er því ekki hægt að treysta á að gripið verði í þá neyðarhemla fyrr en komið yrði í óefni. Með hliðsjón af þessu er vandséð að námsmenn yrðu betur settir með lánskjör samkvæmt frumvarpinu.

2. Innheimta námslána

Samkvæmt umsögn Sýslumannsins á Norðurlandi vestra um frumvarpið, hafa hugmyndir verið uppi um að fela innheimtumiðstöð embættisins að innheimta gjaldfallin námslán. Þar segir að fram að þessu hafi vanskilainnheimta LÍN verið falin einkaaðilum með ærnum tilkostnaði fyrir skuldara, en að færa þá innheimtu til embættisins væri til þess falið að draga úr þeim kostnaði og auka skilvirkni. Hagsmunasamtök heimilanna taka undir þessi sjónarmið, en fyrirkomulag innheimtustarfsemi hefur að undanfögnu sætt mikilli gagnrýni. Komuð hefur fram að sum slík fyrirtæki starfa án starfsleyfis og sniðganga þannig eftirlit Fjármálaeftirlitsins, þar á meðal það innheimtufyrirtæki sem LÍN virðist eiga mest viðskipti við. Samtökin telja í raun óeðlilegt að slík innheimta sé á höndum einkaaðila, enda væri réttarstaða skuldara mun betur tryggð ef innheimtan yrði falin opinberum aðila.

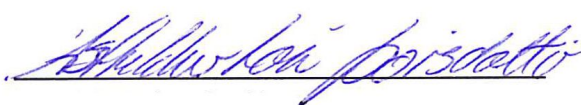
3. Fyrningarfrestur eftir gjaldþrot

Fram kemur í ákvæði 1. mgr. 27. gr. frumvarpsins að um fyrningarfrest kröfu vegna námslána fari eftir ákvæðum laga um fyrningu kröfuréttinda, en þetta er þegar gildandi réttur og er ákvæðið því óþarft. Aftur á móti kemur í 2. mgr. sömu greinar fram það nýmæli að kröfur vegna námslána skuli verða undanþegnar ákvæðum laga um gjaldþrotaskipti um lengd fyrningarfrests og sérreglum þeirra um slit fyrningar. Þessi ráðagerð brýtur í bága við þá meginreglu skuldaskilaréttar að óheimilt sé að mismuna kröfuhöfum og er því vandséð að hún samræmist jafnræðisreglu stjórnarskrár.

Tveggja ára fyrningarregla 165. gr. laga um gjaldþrotaskipti var sett árið 2010 í kjölfar bankahrunsins og hefur reynst mikilvæg réttarbót, en gjaldþrot er stundum eina leiðin sem einstaklingar hafa út úr óviðráðanlegum skuldavanda. Með frumvarpsákvæðinu er vegið að þessu úrræði og slík breyting myndi grafa verulega undan réttarstöðu skuldara. LÍN er í raun eini kröfuhafinn sem hefur ekki viljað una slíkri fyrningu og hefur höfðað fjölda dómsmála til að slíta henni, en tapað þeim öllum. Í dómum Hæstaréttar Íslands í umræddum málum var því hafnað að LÍN hefði sérstaka hagsmuni umfram aðra kröfuhafa af því að kröfur sínar fyrndust ekki samkvæmt ákvæðinu. Frumvarpsákvæðið fer þvert gegn þeirri skýru niðurstöðu Hæstaréttar. Hagsmunasamtök heimilanna krefjast þess því beinlínis að 27. gr. verði felld brott og leggjast eindregið gegn núverandi frumvarpsdrögum að óbreyttu.

- o -

Virðingarfyllst,
f.h. Hagsmunasamtaka heimilanna,

Ásthildur Lóa Þórsdóttir, formadur@heimilin.is

Guðmundur Ásgeirsson, erindreki@heimilin.is